

Uit de geschiedenis van Mensingeweer en omgeving

Uit een ver land, maar wat is ver in deze tijd, kreeg ik een mail in mijn berichtenbox met daarin een compliment voor mijn bijdragen in De Omloop. Dat overkomt me niet iedere dag! De schrijver van deze mail had zijn jeugd in ons dorp doorgebracht en beschreef in deze mail ook enkele van zijn herinneringen. Het bijzondere was ook dat de mail in het Gronings was geschreven. Nu hoop ik dat je nieuwsgierigheid is gewekt. Wie is deze man en waar woont hij dan wel? Zijn naam is Max van Til en hij woont in Canada in de provincie Brits Columbia.

Max woonde toen in Mensingeweer aan de Hoofdstraat 6 met zijn ouders, broer en zussen. Direct na de oorlog kwamen zijn ouders hier wonen. Eerst in het huis aan de Hoofdstraat 11. Dit huis kwam toen vrij omdat de bewoners, de familie Van Dijk, met de NSB sympathiseerden. Dat gezin werd bij de bevrijding opgepakt en naar Westernieland gebracht waar ze geïnterneerd werden in het kamp De Slikken.

Fokko van Til en toen nog zijn verloofde Geeske de Vries zochten naarstig naar woonruimte. Op jezelf wonen was vlak na de oorlog net zo moeilijk als nu. Ze waren blij dat ze Hoofdstraat 11 konden huren via een notariskantoor. Ze kregen de tip van bekenden, de familie Brouwer die op Eenrumerweg 1 woonde. Nu konden ze trouwen en samenwonen. Het huwelijk vond plaats in Hoogkerk op 15 augustus 1945. Fokko was 30 jaar en van beroep carrosseriebouwer en in Hoogkerk geboren. Geeske was 25 jaar en geboren in Lutjegast. Ze hadden elkaar leren kennen in de periode dat Fokko zat ondergedoken op een boerderij bij Joeswerd van familie van hem.

Na een tijdje bleek dat de oorspronkelijke bewoner van Hoofdstraat 11, Jan van Dijk, niets verkeerd had gedaan en weer naar zijn huis terug mocht keren. Zijn vrouw was de kwaje genius geweest, zoals je in het verhaal straks ook kunt lezen. Nu laat ik Max weer even aan het woord in het Gronings:

Toun Van Diekjes werom kwamen oet t strafkamp, zaten mien ollers zunder hoes en waarkploats. Ien dij tussentied haar mien Pa aal zo'n reputoatie opbouwd as vakman, dat boeren tegen hom zeeden dat hai nait vot goan mos. Ze wullen hom om zien biezunner goud waark, groag hier neren geven en hollen. Wonerij wer vonnen bie, as k mie goud herinner, weduwvraauw Hekmoa op t houkje van Meulenweg. Hendrik Spoelman haar n lösstoande schuur aan linkerkaant van zien hoes dij mog hai wel bruken. Dus das mooi oplöst en elkenain tevreden.

Nait hailemoal. Mien Pa haar alles nog mor net aan loop toun e op n zekere dag ien 1947 bezuik kreeg van twai "hoge heren". Dij manlu trokken direkt van leer. Ze zeden dat Pa votdoalek ophollen mos mit zien koeperij. Aans zollen der moatregels nomen worden. Pa gaf heur as antwoord dat e nait van plan was op te hollen den hai haar verantwoorden veur n vrouw en twij kiender. Hai haar t gevuil dat dizze manlu konnekties haren mit Van Diek, den dij haar der ja gain belang bie dat ter nog goie timmerman bie kwam ien Menskeweer dou e werom kwam oet t kamp. Noa t veurval het Pa der nooit weer wat van heurd. Neren aan Hoofdstroat hemmen Pa en Moe end maai 1949 kocht.

Fokko en Geeske moesten toen dus al weer nieuwe woonruimte zoeken. Ze vernamen dat timmerman Stulp wilde stoppen. Het lukte hen om dit bedrijf over te nemen in 1949 en zo kwamen ze op Hoofdstraat 6 terecht, enkele huizen verderop en aan de andere kant van de straat na tussentijds nog even op Molenweg 3.

Over het echtpaar Van Til zegt Geert Spoelman in zijn boek over Mensingeweer *‘Hij was van beroep wagenmaker en timmerman. Hij was een manusje van alles, wat zijn ogen zagen, maakten zijn handen. Geeske heeft vele jaren het postagentschap beheerd in hun huis. Dat zat achter de beide ramen rechts van de voordeur’*.

Geeske nam het postagentschap over van schoenmaker Bos die er mee wilde stoppen. Bos woonde op Hoofdstraat 16 en had als reclametekst op de daklijst van zijn woning staan ‘Koopt hier uw schoenen’. Geeske deelde in het begin ook AOW contant uit aan 65-plussers. Sommigen bedankten haar als ze hun het geldbedrag uittelde omdat ze dachten dat de familie Van Til hun dit verstrekke. Ook zorgde ze er voor dat postpakketjes goed werden ingepakt en van het juiste adres werden voorzien, bijvoorbeeld om naar het buitenland te worden verzonden. Vader Vos had bijvoorbeeld een zoon in Afrika die daar missionaris was en had geen idee hoe je zo iets aanpakte.

Hoofdstraat 6 ten tijde van Van Til. Foto uit 1973 met uithangborden met de tekst Post en daarboven Spaarbank. Ook een flinke brievenbus links. Heel anders dan nu. Toch is er gelukkig nog een brievenbus.

Fokko was ook bekend omdat hij babyhuisjes timmerde, die dokter Posthumus uit Eenrum had uitgevonden. Ze waren bedoeld om baby's meer frisse lucht te laten inademen. Dat voorkwam tbc, een ziekte die toen nog vaak voorkwam. Ook nu worden ze nog wel gebruikt.

Hier volgt het eerste verhaal van Max van Til in het Gronings:

Eerste verhaal

Mien noam is Max van Til. Ik ben de oldste zeun van koeper Van Til, die woarschienlek beder bekend. Ik kiek geregeld noar de webpagina van Menskeweer. Van degenen, dij ik vrouger kend heb, bennen der volgens mie nog een stuk of wat over. Zo ist t leven nou ainmaal. Ain generoatsie gait en de andere komt. Mor ik ben blied dastoe dien best der veur dust om wat van dij olle verhoalen en fotoos vast te leggen veur dizze en volgende generoatsies.

Dat brengt mie tot mien vraag.

Ik wait nait presies ien welk joar (zo rond 1975) Jan Hink een stuk of wat fotoos makt het van lu dij toun ien Menskeweer woonden. Ik heb fotoos van mien Pa zain ien zien waarkploats. Hai was bezeg om zichtmachienelatjes ien bosjes te bienden en van mien Moeke dij achter heur buro ien t postkantoor zat. As ik mie goud herinner den is Jan Hink deur t dörp hengoan om van dij generoatsie fotoos te moaken, net as dij van mien ollers.

Kenst hom es vroagen of dij fotoos der nog bennen. t Zol wel mooi weden as Jan Hink dat beschikbaar stellen wol. Groeten vanoet Canada.

Nò, ik op Jan oaf en hai wol dat wel mit gevolg dat dizze baide fotoos hieronner stoan.

*Geesje van Til-de Vries 1975 bezig als postkantoorhoudster. * Meer aan het einde van deze bijdrage.*

Fokko van Til bezig in zijn werkplaats met de latjes voor de zichtmachineleden. Foto's Jan Hink 1975.

Nog eevm wat deur Max

Mien Pa en Moeke bennen trauwd op 15 augustus 1945. Omdat direkt noa oorlog nog nait veul woonhoezen beschikbaar waren, was t veur jongelu nait makkelt om n plak te vienden. Mien Pa wol bovendes groag zien aigen bedrief begunnen. Via de oldste bruier van mien Moeke heuren ze van kommissionair Jan Brouwer dat der een koeperei aan Hoofdstraat 11 ien Menskeweer tiedelek beschikbaar was omreden koeper dij doar woonde "fout" west weden zol ien oorlog. Brouwer woonde ien t eerste hoes rechts aan Ainromerweg.

Omreden der gedurende oorlog n bult reperoatsies nait meuglek waren deur gebrek aan materiaal, was der verlet van mensen as mien Pa. Ik mainde dat op t gemaintehoes ien Wij toun n soort tiedlek bestuur was dij dat regelde. Mien Pa het kontakt opnomen mit dij lu. Omdat t van baide kanten goud paasde, bennen ze tot n akkoord komen. Hai en mien Moeke konnen doar wonen goan. t Ainegste dat ze bie heur haren waren heur klaiden. Ze konnen alles van dij mensen zo gebruiken. Kenst die veurstellen dat dat n grode oetkomst was, den der was gewoon haildaal niks te kriegien.

Volgens t verhaal was koeper n beste kerel dij nait veul mit Duutsers op haar. Zien vraauw doarentegen zoveuls te meer en ze haren n zeun dij as vrijwillig soldaat ien t Duutse leger west was.

Vraauw Van Diek haar mensen ien dörp ien t lest van oorlog woarschaauid dat ze nait perbaaiern mozzen om heur wat aan te doun. Ze haren genogt geweren en koegels ien hoes om elkenain in Menskeweer dood te schaiten.

Dat dat gain leugen was, hemmen wie as kwoajonges t bewies van vonden.

Wie waren gewoon ien t veurjoar noar aindeaaier te zuiken. Op n dag laipen wie bie slootkaant laangs. Laand van boer Dieksterhoses. Ze haren net sloot wat opschoond. Achter koeper Van Diek zien hoes, zagen wie onnerdailen van geweren op kaant liggen. Kenst begriepen, dat was net wat veur ons koppeltje jonges van n joar of tien.

Links woagenmoakerij Hoofdstraat 11

Wie mit boudel noar Pa tou. Hai zee ons dat dij geweren stenguns waren. Mor dat der nogal wat onnerdailen aan mekaaierden. Wie vannijs weerom noar aigenste stee. Nait baang veur ale zaiktes dij möglek ien dij prutsloot zaten, hemmen wie haile boom oafzöcht. Noar bovem kwam resten van stenguns en om en de bie 850 9 millimeter koegels.

Veur t zulfde haren der ook haandgrenooten tussen liggen kent. Ik denk nait dat der ien Twijde

Wereldoorlog ien Menskeweer, alle honden en katten mitteelt, meer as twijhonderd zielen woonden. Vraauw Van Diek haar nait overdreven!

Wie bennen votdoalek mit dij geweren aan slag goan. Wie zollen ze weer gangboar moaken. Wie haren ja geweren, n petroonholder veur 30 koegels en aal dij aander koegels. Op weg noar schoul hemmen wie ter oetgebraid over had, hou of wie dat t beste aanpakken konnen. Wie zollen t geweer op n dampoal vaastbienen en den mit n laang taauw trekker overhoalen.

t Is nooit zowied komen. Vlak veur ons snode plan kwam pliesie bie ons ien schuur. Hai zee: 'Jonges k heb heurd dat joe geweren en koegels vonnen hemmen. Mag ik dij wel eevm zain.' Joa natuurlek mog dat wel. Elkenain mog ze zain. Dat was hoast t end van t verhaal van ons plannen. Der is nog een klain steertje aan dat verhaal van dij stenguns. Ik denk dat mien bruier Bob de ainege west is dij hier van oafwaiten het. En omdat ik aander lu heur "zunden" ook aan de grode klok hangen heb, ken k miezulf der ook nait van onthollen.

Toun dij pliesieman dei 850 koegels van ons "oafpakte", bennen wie wel eevm weeromgoan noar het aigenste plek bie Van Diek. Dat wie alles goud onnerzöcht haren, bleek, den der kwam mor ain kogel meer noar boven. k Heb dij bie mien Pa ien schuur ien de baansschroef zet, dij monteerd was op n dikke holten poal.

Mit knieptaang heb k t koegeldail der oafhoald, t buskruut der oethoald en toun koegel der weer op vastmoakt. Noadat ik dat haile gevaal weer ien baansschroef vastzet haar, heb k mit n hoamer en n senterpons, das n stoalen pen mit n haarde schaarpe punt, n flinke klap op t slaghoudje geven. t Was mor goud dak mien vouten der nait recht onner haar den dij koegel knapte der mit n beste knal oet. t Haar genog snelhaid dat e n endje laimen vlouer iendrong. Loater, toun ik ien oplaiden zat bie Rieksplisie, heb ik leerd dat der n soort dubbele boom in n koegel zit mit n slagsas. Dat helpt om t kruud sneller tot ontploffing te brengen. Veur aander jonges ien mien oplaiden was dat wat nijs, mor ik wis dat netuurlek aal joaren oet aigen ervoaren.

k Was aal omendebie viefteg joar toun ik mien Moeke mie vertelde dat zai t west haar dij ons bie pliesie aangeven het.

Sloot waar t woapentuug in smeten wer deur vraauw Van Diek. Vanoaf rechts t 7de hoes, vanoaf linksonner t 4de hoes. Sloot achter hoezenrieg was groter as nò. Foto oet ongeveer 1986.

Twijde verhaal

Martje Wieringa, vraauw van hoesschilder Jan Pol, woonde op Hoofdstroat nummer 10. Gadobus stopte bie heur veur deur. Dat was veur Martje n grode zegen. Martje was noamlek niks nait nijsgierig, mor ze mog wel groag ales waiten. Wat was nou n bedere plek om ienlichtens te kriegien as doar bie komende en goande man of vraauw. Martje haar heur aigen menaaier om mit lu dij mit bus richten stad gongen aan proat te komen. Ze haar altied wel n matje of n loperke dij, net tegen vertrektied van bus, nog eefkes grondeg oetklopt worden mos. Dat kon volgens heur t beste doan worden tegen t hekje bie kerk, stoef bie bushalte.

Ien zesteger joaren kwamen der bie boeren grode veranderns op bedrieven. Boeren dij veurtied mit handen achter vestjebuzen arbaiders heur waark bestelden, mozzen nò handen nait allenneg achter vestjebuzen vothoalen. Ze mozzen zulf heur handen oet maauwen steken en smereg moaken.

Van gevolgen dat arbaiders nait meer op boerderij waarkten, kwamen der hail wat arbaidershoeskes leeg te stoan. Doarvan mouken studenten oet stad dankboar gebruik. Doar in groot loug betoalden ze veur n koamerke van drij bie drij liekeveul as hier veur huur van n hail hoes. Doar haren ze ook nog ien ainschop t gebruik van keuken en WC, hier nait! Wie in t dörp nuimden dij lu 'import'. Dat was ien tied van flowerpower. Laange jassen, laange boarden, laange hoaren. Veur Martje en ons nij gespreksstof.

Op n mörgen kwamen der twij van dij lu op fiets oet Schaauwerziel. Ze laipen noar bushalte. Martje mos net eevm weer haard aan t waark mit heur matjeklopperij. Ze wol eevm grappeg weden mit dij lu. Ze vragt ien Algemein Beschoafd Grunnegers 'Bennen ie mannen of vraauwen'. Ain van dij manlu bedenkt zok nait, dut jas open en zel zien gulp aal noar beneden doun en zee: 'Nou mevrouw dat kan ik U wel even laten zien.' Martje wis nait hou gaauw of ze weer aan annerkaant van stroat komen mos. k Leuf nait dat Martje heur nijsgiereghaid doar n bult onner leden het, mor wel dat ze loater wat veurzichteger west het mit 'import'.

De heer en mevrouw Van Til waren de eerste en enige ereleden van de Vereniging dorpsbelangen Mensingeweer.

Bij het 5-jarig bestaan van dorpsbelangen werd oud-inwoner de heer Van Til nog speciaal genoemd vanwege het vele timmerwerk dat hij had verricht in het dorpshuis 'De Meul'n'.

Hun vijf kinderen werden geboren in Mensingeweer:

Emma 1946 / Corry 1948 / Max 1949 / Bob 1951 / Marianne 1952.

D.V. zaterdag 15 augustus
hopen wij met onze lieve
ouders

F. VAN TIL

G. VAN TIL-DE VRIES

hun 25-jarig huwelijk te
herdenken.

Hun dankbare
kinderen:

Emma - Jaap

Corry

Max

Bob

Marian

Mensingeweer, aug. 1970

Hoofdstraat 6

Gelegenheid te feliciteren
op 17 augustus, 's avonds
van 8-10 uur in Hotel Ti-
voli, Eenrum.

6-8-1970

*

In het Nieuwsblad van het Noorden van 7 januari 1972 met als kop *Personeel eenzame en slecht beveiligde bankkantoren* wordt mevrouw Van Til sprekend opgevoerd:

„Alsjeblieft, hier is de kas. Ik laat me niet doodschieten voor een paar duizend gulden”, zegt mevrouw G. van Til-de Vries. In het Groninger dorp Mensingeweer beheert ze in haar eentje een klein PTT-station. Ze vertolkte er de gevoelens mee van haar collega's, die vaak op eenzame en slecht beveiligde kantoortjes dagelijks duizenden guldens door de handen laten gaan. De onderwereld weet dat het gemakkelijk is om aan geld te komen. 118 maal sloegen duistere figuren het vorig jaar toe. „Nee, wij mogen niet stoer doen”, meent de 32-jarige procuratiehouder G. Meima van de Amrobank te Eelde. „Ik zie nog steeds het geval Boeve voor me.” Hij denkt aan de Amrodirecteur te Ommen, die in september van 1969 met kogels werd doorzeefd en stierf.

„Nee, we liggen er 's nachts niet wakker van,” zegt mevrouw Van Til-de Vries. „Je leert er mee te leven. We zitten er nu middenin. Je stelt je erop in. Alles zit op slot.” En dan geeft ze toe: „Mijn eerste impuls was het slot op de deur, toen ik u zag komen, want ik ken u niet. Ik heb het een keer gehad, dat was tegen drie uur, dat er een auto stopte. Ik dacht, wat ben jij voor een jochie. Die hele grote auto past niet bij jou. Snel heb ik alle deuren op slot gedaan en hen toen weggegaan. Ja ik ben toch altijd wel op mijn hoede.”

Het artikel is nog veel uitgebreider en laat ook nog andere kantoorhouders aan het woord.

Eenrumerweg 3 en 1. Linker foto het huis tijdelijk bewoond door Van Til en zijn vrouw. Rechter huis woonde toen de fam. Brouwer die hen in 1945 attendeerde op Hoofdstraat 11.

Donderdag 5 april 1979 uit de regionale pers:

Oud-inwoonster Mensingeweer onderscheiden met zilveren Rode Kruis-Medaille.

Tijdens een speciaal voor die gelegenheid belegde bestuursvergadering van het Ned. Rode Kruis afd. Leens is mevr. G. van Til-de Vries, kortgeleden verhuisd van Mensingeweer naar Zuidlaren, in Dorpshuis De Meul'n te Mensingeweer maandagavond j.l. onderscheiden met de zilveren Rode Kruismedaille. Behalve het echtpaar Van Til en de bestuursleden van de afd. Leens waren ook mevrouw G.M. Luitjens-Zuideveld uit Eenrum en dhr. H.R. Mulder uit Groningen aanwezig, resp. als kringbestuurslid en kringsecretaris van het provinciale Rode Kruis. Mevrouw Van Til kreeg de hoge onderscheiding opgespeld door de voorzitter van de afd. Leens, burgemeester W.H. Ausma. Vooraf lichtte deze uitvoerig toe wat daarvoor de aanleiding is geweest. Om te beginnen het feit dat mevrouw Van Til bij de geboorte van de afd. Leens aan de wieg heeft gestaan en nadien nagenoeg 25 jaar lang bestuurslid is geweest (vorig jaar bestond de afdeling 25 jaar). De grootste verdienste van mevrouw Van Til zag dhr. Ausma in de manier waarop zij in stilte haar werk heeft gedaan, met name in de dorpen Mensingeweer en Schouwerzijl waar alle activiteiten volledig voor haar rekening kwamen. Of dat nu ging om de organisatie van de jaarlijkse kollekte, het aktiveren van de medeburgers voor de bloedplasma campagne, het regelen van vervoer, het werven van nieuwe leden. Bij alle Rode Kruis-activiteiten kon met de toezegging 'Ik dou 't wel even' op mevrouw Van Til worden gerekend. "‘t Is allemaal veel te erg", was de reactie van de onderscheidene nadat dhr. Ausma haar tevens nog de bij de eremedaille behorende oorkonde en bloembak had overhandigd. "Ik was maar een noodhulp".

Dhr. Van Til kreeg uit de handen van burgemeester Ausma vervolgens een ballpoint met inscriptie aangeboden. Mevr. G.M. Luitjens-Zuideveld complimenteerde mevr. Van Til namens het kringbestuur. Ook zij had een bloemetje meegebracht. Als laatste sprak de kringsekretaris dhr. H.R. Mulder uit Groningen. Deze prees zich gelukkig dat het Rode Kruiswerk voor het overgrote deel stoelt op vrijwilligerswerk, waaraan zijns inziens ook in deze moderne tijd nog steeds een grote behoefte bestaat.

Mevr. Van Til neemt de geluk wensen van burgemeester Ausma in ontvangst.

Spreker wees er tevens op dat de Rode Kruismedaille in zilver door het hoofdbestuur slechts sporadisch wordt uitgereikt. Dat was in uw geval echter geen probleem, aldus dhr. Mulder. De bijeenkomst werd daarna afgesloten met een gezellig onderonsje.

Met dank aan Emma (Winsum) en Max (Kelowna Canada) van Til en de heer Wim Mollema (Leens).